

Betere kwaliteitsborging nodig bij aanleg van bos en beplantingen

Op 8 september bezochten 25 deelnemers een veldwerkplaats over kwaliteitsaspecten van plantmateriaal op initiatief van de Bosschapcommissie Zaad- en Plantsoenvoorziening. Op bezoek bij bos- en haagplantsoenkweker Jan van Laerhoven in het Brabantse Achtmaal werden ze in de werkschuur door een aantal inleiders bijgepraat over wat er allemaal komt kijken in het traject van zaad tot leverbare plant. Maar ook wat er mis kan gaan en waar je als afnemer op moet letten om teleurstellingen te voorkomen. De bijeenkomst werd buiten voortgezet, voor velen een eerste kennismaking met de (biologische) teelt van een breed scala aan bomen en struiken van veelal autochtone herkomst.

— GERARD GRIMBERG (MINISTERIE VAN LNV, DIRECTIE KENNIS EN INNOVATIE)

Voor deelnemster **Marianne Lundahl (Dienst Landelijk Gebied Zeeland)** komt de bijeenkomst op een goed moment. “Recent heeft DLG samen met Staatsbosbeheer een tiental projecten geëvalueerd op gebruik van plantmateriaal en daaruit is gebleken dat bij veel projecten weinig of geen kennis aanwezig was of was gebruikt over de kwaliteit van het toe te passen plantmateriaal, waardoor de opdracht niet altijd goed kon worden aangestuurd.” Beide organisaties ondertekenden een paar jaar geleden een convenant over het gebruik van kwaliteitsplantsoen met het doel duurzame natuur te ontwikkelen met een brede functievervulling. Lundahl: “Dat convenant noopt tot een kritische, actieve opstelling als het gaat om de aanplant van bomen en struiken. Voorheen was de aanplant wel eens een sluitpost bij een groot inrichtingsproject. Maar dat verandert. We kijken nu kritisch naar welke soorten en herkomsten worden toegepast. We moeten erop kunnen vertrouwen dat het plantmateriaal geleverd wordt dat wij voorschrijven. Dat blijkt niet altijd zo vanzelfsprekend als het lijkt, zeker als plantsoenleveranties voor projecten – zonder objectieve controle – door de aannemer worden verzorgd. Gelukkig kunnen we voor betrouwbaar plantmateriaal terugvallen op samenwerking met Staatsbosbeheer, die veel plantmateriaal op contractbasis bij kwaliteitskwekers laat opkweken.

Haar **DLG-collega Cunie Landeweert** bevestigde in zijn inleiding dat het bij groenopleidingen en landschapsinrichting ontbreekt aan overdracht van basisvaardigheden. Landeweert:

“In onze beroepspraktijk wordt veel aandacht geschonken aan managementvaardigheden, waardoor veel basiskennis is weggezaakt.”

Inheems of autochtoon

Inleider **Henk Tingen van Staatsbosbeheer** adviseert regelmatig planners bij de keuze van plantmateriaal. Naast de afnemende kennis constateert hij bij afnemers van plantmateriaal veel begripsverwarring over ‘inheems’ en ‘autochtoon’ en doceert: “Inheems wil nog niet zeggen dat je te maken hebt met autochtoon. Weliswaar kan een soort hier inheems zijn, maar is het goed mogelijk dat het zaad waaruit het plantmateriaal is geteeld uit een klimatologisch totaal ander gebied komt en dus niet van een autochtone herkomst is.” Tingen adviseert om in geval van natuurdoelstellingen te kiezen voor autochtone herkomsten plantmateriaal. “Maak duidelijke keuzen die naar de toekomst flexibiliteit bieden, maar kies altijd voor kwaliteit. Voor bossen en beplantingen met een multifunctionele doelstelling, waar mogelijk in de toekomst ook nog houtproductie aan de orde kan zijn, zijn er prima selectieherkomsten en zelfs op stamkwaliteit en gezondheid getoetste herkomsten beschikbaar. Veel informatie hierover staat in de 8e Rassenlijst van Bomen die we als leidraad hanteren.”

Overigens – en dat is bij velen niet bekend – mag niet zomaar plantmateriaal van willekeurige achtergrond aangeplant worden in het buitengebied. Tingen: “De Europese Richtlijn 1999/105 verplicht iedere lidstaat om een lijst met toegelaten herkomsten op te stellen om

foto's: Koen Moons

daarmee de genetische kwaliteit van bossen te borgen. De Rassenlijst, die iedere 5 jaar wordt herzien, geeft een actueel beeld van aanbevolen herkomsten, inclusief de autochtone.” Naast de genetische kwaliteit is het van belang dat het plantmateriaal voldoet aan minimale uiterlijke kwaliteitseisen om de concurrentie met kruidachtigen gedurende de eerste jaren na aanplant en de wilddruk (vraat) aan te kunnen. Het plantmateriaal moet een minimum/

maximum lengte hebben en voldoende stevig zijn. De uiterlijke kwaliteitseisen voor de verschillende soorten zijn in de jaren negentig vastgelegd in de NEN 7412 (uitgegeven door Nederlands Normalisatie-Instituut).

Onnodige fouten voorkomen

Inleider **Raymond Tilmans van de provincie Limburg** constateert dat er in het traject van aflevering tot aanplant regelmatig iets fout gaat. In de ergernis top-10 staat bovenaan dat de leveranciersdocumenten die bij ieder partij plantmateriaal meegeleverd moeten worden veelal ontbreken of niet goed zijn ingevuld. Leveranciersdocumenten geven inzicht in onder andere afgeleverde soorten en herkomsten alsmede de sortering. Bovendien biedt de

niet goed voorbereid: vastgereden, te nat of een combinatie van beide. De kwaliteit van het plantwerk laat ook regelmatig te wensen over. Tilmans: "Dit gedoe is niet alleen vervelend, het kost ons als opdrachtgever ook onnodig tijd en geld. Om ons in te dekken nemen we sancties op in bestekken, waarbij we de aannemer zelfs kunnen verplichten een beplanting te verwijderen en deze op zijn kosten te vervangen. We hebben grote behoefte aan een onafhankelijke product- en procescertificering. Bovendien zou ik de Rassenlijst nadrukkelijk bij ontwerpers en opdrachtgevers onder de aandacht brengen, want hierin staat een schat aan basisinformatie die je nodig hebt om tot goede keuzen en een goede omschrijving voor correcte opdrachtverlening te komen."

Ook over een ander knelpunt wil Tilmans wel iets kwijt: "Er is regelmatig een spanningsveld tussen bestel- en levermoment. Aannemers wachten na aanbesteding vaak tot het laatste moment met het inkopen van plantmateriaal. Kwekers kunnen zich dan moeilijk op de vraag voorbereiden of moeten nee verkopen omdat de gewenste kwaliteiten en herkomsten niet meer leverbaar zijn. Ik vind dat aannemers verplicht moeten worden om na gunning direct bestellingen bij kwekers te plaatsen. Of de aannemer moet hard kunnen aantonen welke kwekerijen hij heeft benaderd met een verklaring van de kweker dat bepaald plantmateriaal niet leverbaar is."

Gekeurd of gecertificeerd

John van Ruiten van Naktuinbouw haakte in zijn inleiding in op de eerder genoemde EU- bosbouwrichtlijn. Voor aanplanten in het buitengebied (niet slechts bos, maar ook landschappelijke beplantingen) moet plantmateriaal gebruikt worden dat voldoet aan de richtlijn. Van Ruiten: "Eis nadrukkelijk van de leverancier voor bosbouwkundige toepassingen gecertificeerd plantmateriaal en controleer op het leveranciersdocument of het ook geleverd wordt. Neem bij gereede twijfel direct contact op met de Naktuinbouw, zodat we zonedig de teeltgeschiedenis van een partij plantmateriaal – eventueel tot de herkomst van het zaad – kunnen herleiden en bij onregelmatigheden leveranciers kunnen aanspreken." Van Ruiten weet dat er bij afnemers regelmatig sprake is van begripsverwarring en dat het verschil tussen gecertificeerd en gekeurd niet helder is. Gecertificeerd wil zeggen dat de planten tot

de herkomst van het zaad herleidbaar zijn (eis uit de richtlijn), gekeurd wil niet anders zeggen dat plantmateriaal door de Naktuinbouw tijdens de teelt op de kwekerij (standaard) beoordeeld is, wat trouwens ook met ander (sier) plantsoen gebeurt. Van Ruiten adviseert – zeker bij de uitvoering van grotere projecten – om deskundige begeleiding in te schakelen en bij voorkeur het plantmateriaal op de kwekerij te bekijken. In reactie op de oproep van Tilmans laat Van Ruiten weten met de sector na te willen denken over de opzet van een vrijwillige procescertificering. Daarmee zou een stuk onzekerheid over kwaliteit van plantmateriaal in de keten van zaad tot aanplant kunnen worden weggenomen. **Jeroen Oehler (DLG)** gaat nog graag iets verder: "Ik vind eigenlijk dat we als opdrachtgever gegarandeerd goed werk (inclusief de levering van materiaal) geleverd zouden moeten krijgen en dat het bedrijfsleven zijn verantwoordelijkheid moet nemen en instaan voor kwaliteit. Ik pleit daarom voor iso-certificering van bedrijven door een onafhankelijk instituut".

Sinds oud-secretaris van het Boschap Rob Nas jaren geleden de groensector met zijn opmerkingen over gebrek aan kwaliteit in de keten wakker schudde, is er weliswaar veel gediscussieerd over kwaliteit en wiens verantwoordelijk dat is. Tot een sluitende kwaliteitsborging is het helaas nog steeds niet gekomen. Voor de Boschapscommissie Zaad- en Plantsoenvoorziening, waarin zaadhandel, boomkwekers, beheerders, onderzoek, Naktuinbouw en beleid participeren, redenen om te blijven werken aan het totstandkomen van een effectieve certificering. ♦

Gerard Grimberg is beleidsadviseur bij Directie Kennis en Innovatie van het ministerie van LNV
g.t.m.grimberg@minlnv.nl

De 8e Rassenlijst van Bomen te bestellen voor € 54 per stuk via gsb@casema.nl of 035-888 93 08.

Het volledige verslag van deze veldwerkplaats is binnenkort te vinden op www.beheerdersnetwerken.nl > Algemeen. Veldwerkplaatsen zijn bijeenkomsten voor het uitwisselen van kennis en ervaringen tussen onderzoekers en natuurbeheerders in het kader van het LNV-project Beheerdersnetwerken.